

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
JEAN RICHARD DE LA TOUR IŠVADA,
pateikta 2023 m. gruodžio 7 d.¹

Byla C-706/22

Konzernbetriebsrat der O SE & Co. KG
dalyvaujant
Vorstand der O Holding SE

(*Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Europos bendrovė – Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 – 12 straipsnio 2 dalis – Darbuotojų dalyvavimas priimant sprendimus – Europos bendrovės įregistravimo susiejimas su išankstiniu Direktyvoje 2001/86/EB numatytos derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus procedūros įgyvendinimu – Be darbuotojų įsteigta ir įregistruota Europos bendrovė, tapusi darbuotojus įdarbinusių patronuojamųjų bendrovių patronuojančiąja bendrove – Neprivalėjimas pradėti derybų procedūrą *a posteriori* – Draudimas piktnaudžiauti Europos bendrove siekiant atimti iš darbuotojų teises, susijusias su dalyvavimu priimant sprendimus“

I. Įvadas

1. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto² 12 straipsnio 2 dalies, siejamos su 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyvos 2001/86/EB, papildančios Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus³, 3–7 straipsniais, išaiškinimo.

2. Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant *Konzernbetriebsrat der O SE & Co KG* (bendrovės *O SE & Co KG* darbo taryba, toliau – *O KG* grupės darbo taryba) ir *Vorstand der O Holding SE* (*O Holding SE* valdyba) ginčą dėl prašymo įsteigti specialų derybų organą (toliau – *SDO*), siekiant *a posteriori* pradėti Direktyvos 2001/86 3–7 straipsniuose nurodytą derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus procedūrą.

3. Direktyva 2001/86 yra daugiau kaip 30 metų trukusių derybų rezultatas, nes pirmąjį Europos bendrovės (*Societas Europaea*, SE) įsteigimo reglamentavimo, priimant reglamentą, projektą Europos Komisija pasiūlė 1970 m.⁴ Derybos ilgą laiką strigo dėl dviejų dalykų: dualistinės arba

¹ Originalo kalba: prancūzų.

² OL L 294, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 251.

³ OL L 294, 2001, p. 22; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 272.

⁴ Žr. Reglamento Nr. 2157/2001 9 konstatuojamąją dalį.

monistinės bendrovės struktūros ir darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus⁵, kuris apibrėžiamas kaip informavimas, konsultavimasis, dalyvavimas ir bet koks kitas mechanizmas, kurį pasitelkiant darbuotojų atstovai gali daryti įtaką įmonėje priimamiems sprendimams⁶.

4. Reglamento dėl SE steigimo projektas buvo padalytas į du Komisijos pasiūlymus, pateiktus 1989 m. rugpjūčio 25 d.: pasiūlymą dėl reglamento dėl SE įstatų⁷ ir pasiūlymą dėl direktyvos, kuria papildomi SE įstatai, kiek tai susiję su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus⁸. Pasiūlyme dėl reglamento buvo numatyta galimybė įsteigti SE, kuri kontroliuotų tam tikras akcines bendroves, kurių veikla būtų reglamentuojama bent dvejų valstybių narių teisės aktais arba kurios bent dvejus metus turėtų patronuojamąją bendrovę, kurios veikla būtų reglamentuojama kitos valstybės narės teisės normomis⁹.

5. Vėliau, vykstant deryboms, taikant „prieš ir po“ principą¹⁰, kuris pristatomas kaip naujos SE atsižvelgimas į bendrovių, dalyvaujančių steigiant SE, turimas teisės dalyvauti priimant sprendimus, 1998 m. pavyko pasiekti kompromisą¹¹. Šis pagrindinis pasiūlymas lėmė kompromisą, kuris buvo vienbalsiai priimtas pakeitus Direktyvos 2001/86 teisinį pagrindą.

6. Labai greitai paaiškėjo, kad dauguma kai kuriose valstybėse narėse įsteigtų SE buvo darbuotojų neturinčios SE, kurios galėjo būti įregistruotos prieš tai nepradėjus Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalyje numatytų derybų su SDO.

7. Vis dėlto, kadangi nemažai SE, kuriose nėra darbuotojų, buvo įregistruotos be išankstinių derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus¹², kyla klausimas, ar tokios derybos turėtų būti leidžiamos, ar jų turėtų būti reikalaujama *a posteriori*, ir apibrėžti laikotarpį, per kurį tokios derybos galėtų būti pradėtos po SE įregistravimo.

8. Šioje išvadoje siūlysiu Teisingumo Teismui nuspręsti, kad pagal Direktyvą 2001/86 nereikalaujama pradėti derybų *a posteriori*, tačiau piktnaudžiavimo atvejais tai leidžiama.

⁵ Žr. 1997 m. gegužės mėn. ekspertų grupės „Europos darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sistemos“ galutinės ataskaitos (*Davignon* ataskaita) (C4-0455/97) 9 punktą: „Nepaisant pastangų suderinti vienų ir kitų pozicijas (pirmoji – „nėra Europos bendrovės be dalyvavimo“, antroji – „ne nacionalinių dalyvavimo modelių eksportui“), susidarė blokavimo padėtis.“

⁶ Žr. Direktyvos 2001/86 2 straipsnio h punktą.

⁷ Žr. pasiūlymą dėl Tarybos reglamento (EEB) dėl Europos bendrovės įstatų (COM(89) 268 *final*-SYN 218).

⁸ Žr. pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos, kuria papildomi Europos bendrovės įstatai, kiek tai susiję su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus (COM(89) 268 *final* – SYN 219).

⁹ Žr. šio pasiūlymo dėl reglamento 2 straipsnio 1 dalį, kuri tapo Reglamento Nr. 2157/2001 2 straipsnio 2 dalimi.

¹⁰ Žr. Direktyvos 2001/86/EB 18 konstatuojamąją dalį.

¹¹ Žr. 1998 m. birželio 4 d. Liuksemburge įvykusio 2102-osios Tarybos (darbo ir socialinių reikalų) sesijos protokolo projektą (8717/98), kurį galima rasti šiuo interneto adresu: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8717-1998-INIT/fr/pdf>, p. 8.

¹² 2017 m. iš 2695 įregistruotų SE 450 SE faktiškai vykdė veiklą, ir turėjo daugiau kaip 5 darbuotojus, nes kai kurių registruotų SE duomenų negalima gauti (žr. Waddington, J., ir Conchon, A., darbo dokumentą „Is Europeanised board-level employee representation specific? The case of European Companies (SEs), The European Trade Union Institute“, Briuselis, 2017, p. 7).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 2157/2001

9. Reglamento Nr. 2157/2001 1 ir 21 konstatuojamosiose dalyse nustatyta:

„(1) [Europos Sąjungoje] sukūrus vidaus rinką ir dėl šios priežasties joje pagerėjus ekonominei bei socialinei padėčiai, ne tik turi būti pašalintos prekybos kliūtys, bet ir gamybos struktūros turi būti pritaikytos veikti visoje [Sąjungoje]. Todėl svarbu, kad bendrovės, neapsiribojančios vietinių poreikių tenkinimu, turėtų sugebėti planuoti savo veiklos reorganizavimą visoje [Sąjungoje] ir jį vykdyti;

<...>

(21) Direktyvos [2001/86] tikslas – užtikrinti, kad darbuotojai turėtų teisę dalyvauti sprendžiant klausimus ir priimant sprendimus, lemiančius jų SE egzistavimą. Kiti socialinės ir darbo teisės klausimai, ypač darbuotojų teisė gauti informaciją ir būti konsultuojamiems, kaip reglamentuojama valstybėse narėse, sprendžiami vadovaujantis nacionalinės teisės nuostatomis, taikomomis ir akcinėms bendrovėms.“

10. Šio reglamento 1 straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta:

„1. Bendrovė gali būti šiame reglamente nustatytais sąlygomis ir būdu įsteigta [Sąjungoje] kaip Europos akcinė bendrovė (*Societas Europaea* arba SE).

<...>

4. Darbuotojų dalyvavimą priimant sprendimus SE reglamentuoja Direktyvos [2001/86] nuostatos.“

11. To paties reglamento 2 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta:

„Akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės, nurodytos II priede, kurios įsteigtos vadovaujantis valstybės narės teise ir kurių registruotos buveinės bei pagrindinė buveinė yra [Sąjungoje], gali siekti holdingo SE įsteigimo, jei kiekviena bent dviejų tokių bendrovių:

a) veikia pagal skirtingos valstybės narės teisę arba <...>“

12. Reglamento Nr. 2157/2001 8 straipsnio 1, 14 ir 16 dalys suformuluotos taip:

„1. SE registruota buveinė gali būti perkeliama į kitą valstybę narę <...>. Toks perkėlimas nereiškia, kad SE yra likviduojama ar kad įsteigiamas naujas juridinis asmuo.

<...>

14. Valstybės narės įstatymuose gali būti numatyta, kad jei perkeliant toje valstybėje registruotos SE registruotą buveinę keičiasi taikytina teisė, perkėlimas negalioja, kompetentingai valstybės narės institucijai per <...> du mėnesius tam paprieštaravus.

<...>

16. Jei prieš perkeliant bendrovę <...> atsiranda pagrindas pareikšti jai ieškinį, į kitą valstybę narę savo registruotą buveinę perkėlusį SE laikoma turinčia registruotą buveinę toje valstybėje narėje, kurioje registruota buveinė buvo prieš ją perkeliant, net jei SE patraukiama atsakomybėn po perkėlimo.“

13. Šio reglamento 9 straipsnio 1 dalies c punkte numatyta:

„SE veiklą reglamentuoja:

<...>

c) šiame reglamente nereguliuojamais klausimais arba, jei klausimai jame reguliuojami tik iš dalies, – šiame reglamente nenumatytais aspektais:

<...>

ii) valstybių narių įstatymų nuostatos, taikomos akcinėms bendrovėms, įsteigtoms pagal tos valstybės narės, kurioje yra SE registruota buveinė, teisę,

<...>“

14. Minėto reglamento 12 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Kiekviena SE įregistruojama tos valstybės narės, kurioje yra jos registruota buveinė, registre, nurodytame tos valstybės narės įstatymu <...>.

2. SE negali būti registruojama tol, kol pagal Direktyvos [2001/86] 4 straipsnio nuostatas nėra sudarytas susitarimas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sąlygų, arba kol pagal šios direktyvos 3 straipsnio 6 dalį nėra priimtas sprendimas, arba kol nepasibaigs šios direktyvos 5 straipsnyje nustatytas derybų laikotarpis, jei susitarimas nėra pasiekiamas.“

2. Direktyva 2001/86/EB

15. Direktyvos 2001/86 3, 7 ir 18 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(3) Siekiant skatinti socialinių [Sąjungos] tikslų įgyvendinimą reikia nustatyti specialias nuostatas, pirmiausia susijusias su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus, turinčias užtikrinti, kad prie SE steigimo prisidedančių bendrovių darbuotojai įsteigus SE ir toliau dalyvautų priimant sprendimus arba jų dalyvavimas nesumažėtų. Siekiant šio tikslo, reikėtų nustatyti [Reglamento Nr. 2157/2001] nuostatas papildančių taisyklių rinkinį minėtoje srityje.

<...>

(7) jeigu viena ar kelios SE steigiančios bendrovės turi dalyvavimo teises, šias teises reikėtų išlaikyti perleidžiant jas jau įsteigta SE, jeigu šalys nesutaria kitaip;

<...>

(18) Svarbiausias šios direktyvos principas ir joje nustatytas tikslas yra apsaugoti darbuotojų įgytas dalyvavimo priimant bendrovės sprendimus teises. Atsižvelgiant į darbuotojų teises, galiojusias prieš įsteigiant SE, jiems turėtų būti suteiktos teisės dalyvauti priimant sprendimus SE („prieš“ ir „po“ principas). Dėl to toks požiūris turėtų būti taikomas ne tik steigiant naują SE, bet ir struktūriniais veikiančios SE pokyčiams ir jų proceso paveiktoms bendrovėms.“

16. Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:

„1. Ši direktyva reglamentuoja darbuotojų dalyvavimą sprendžiant Reglamente [Nr. 2157/2001] nurodytų [SE] <...> reikalus.

2. Šiuo tikslu priemonės dėl darbuotojų dalyvavimo nustatomos kiekvienoje SE 3–6 straipsniuose nustatyta derybų tvarka, o 7 straipsnyje nurodytais atvejais – priede nustatyta tvarka.“

17. Šios direktyvos 2 straipsnio b ir g punktuose dalyvaujančios bendrovės apibrėžiamos kaip „bendrovės, tiesiogiai prisidedančios prie SE steigimo“, o SDO – kaip „pagal 3 straipsnį įsteigtas organas deryboms su dalyvaujančių bendrovių kompetentingu organu dėl priemonių, skirtų darbuotojų dalyvavimui priimant sprendimus SE, nustatymo“.

18. Direktyvos 2001/86 3 straipsnio „[SDO] įkūrimas“ 1, 2 ir 6 dalyse nustatyta:

„1. Kai dalyvaujančių bendrovių valdymo arba administraciniai organai parengia SE steigimo planą, jie iš karto, kai tik paskelbiamas susijungimo arba kontroliuojančiosios bendrovės steigimo sąlygų projektas arba kai patvirtinamas dukterinės [patronuojamosios] bendrovės steigimo ar reorganizavimo į SE planas, imasi būtinų priemonių, įskaitant informacijos apie dalyvaujančias bendroves, susijusias dukterines [patronuojamasias] bendroves arba įmones [padalinius] ir apie jų darbuotojų skaičių pateikimą, kad su bendrovių darbuotojų atstovais būtų galima pradėti derybas dėl priemonių, susijusių su darbuotojų dalyvavimu priimant SE sprendimus.

2. Šiuo tikslu <...> įkuriamas specialusis dalyvaujančių bendrovių ir susijusių dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių arba įmonių [padalinių] darbuotojams atstovaujantis derybų organas:

<...>

6. [SDO] <...> gali nuspręsti nepradėti naujų derybų arba nutraukti pradėtąsias ir veikti pagal darbuotojų informavimo ir konsultavimo taisyklės, galiojančias valstybėse narėse, kuriose yra SE darbuotojų. Tokiu sprendimu sustabdoma 4 straipsnyje nurodyto susitarimo sudarymo tvarka. Jeigu minėtas sprendimas priimamas, jokia priedo nuostata netaikoma.

<...>

[SDO] veikla atnaujinama raštu paprašius ne mažiau kaip 10 % SE, jos dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių ir įmonių darbuotojų arba jų atstovų, ir ne anksčiau kaip praėjus

dvejiems metams nuo pirma minėto sprendimo priėmimo, jeigu šalys nesutaria derybų atnaujinti anksčiau. Jeigu [SDO] nusprendžia atnaujinti derybas su vadovybe, tačiau jų metu susitarimas nepriimamas, jokia priedo nuostata netaikoma.“

19. Šios direktyvos 7 straipsnio „Standartinės taisyklės“ 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. Valstybės narės, siekdamos įgyvendinti 1 straipsnyje nustatytą tikslą <...>, nustato standartines darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus taisykles, atitinkančias priedo nuostatas.

Valstybės narės, kurioje turi būti įsteigta registruota SE būstinė, teisės aktais nustatytos standartinės taisyklės taikomos nuo SE įregistravimo dienos, jeigu:

a) taip susitaria šalys arba

b) <...> nepriimamas joks susitarimas ir

- kiekvienos dalyvaujančios bendrovės kompetentingas organas nusprendžia pritarti standartinių taisyklių taikymui SE ir tęsti SE registravimą bei
- specialusis derybų organas nepriėmė 3 straipsnio 6 dalyje nurodyto sprendimo.

2. Be to, pagal priedo 3 dalį valstybės narės, kurioje registruojama SE, nacionalinės teisės aktuose nustatytos standartinės taisyklės taikomos tik jei:

<...>

c) kai SE steigama kaip kontroliuojančioji arba dukterinė [patronuojamoji] bendrovė:

- jeigu, prieš registruojant SE, vienoje iš dalyvaujančių bendrovių arba keliose dalyvaujančiose bendrovėse, kuriose dirba ne mažiau kaip 50 % visų dalyvaujančių bendrovių darbuotojų, buvo taikoma viena ar kelios dalyvavimo formos arba
- jeigu, prieš registruojant SE, vienoje iš dalyvaujančių bendrovių arba keliose dalyvaujančiose bendrovėse, kuriose dirba ne mažiau kaip 50 % visų dalyvaujančių bendrovių darbuotojų, buvo taikoma viena arba kelios dalyvavimo formos ir jeigu taip nusprendžia [SDO].

Jeigu įvairiose dalyvaujančiose bendrovėse buvo taikoma daugiau nei viena dalyvavimo forma, [SDO] nusprendžia, kuri iš tų formų turi būti taikoma SE. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, taikomas tada, kai nepriimamas joks sprendimas dėl jų teritorijoje registruotos SE. [SDO] informuoja dalyvaujančių bendrovių kompetentingus organus apie visus pagal šią straipsnio dalį priimtus sprendimus.“

20. Šios direktyvos 11 straipsnyje „Netinkamas tvarkos taikymas“ nurodyta:

„Valstybės narės imasi tam tikrų [Sąjungos] teisę atitinkančių priemonių, neleidžiančių netinkamai naudotis SE, kai siekiama atimti iš darbuotojų teises dalyvauti priimant sprendimus arba neleisti jomis pasinaudoti.“

21. Tos pačios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Šios direktyvos nesilaikymo atvejais valstybės narės numato atitinkamas priemones, administracines arba teismines procedūras šioje direktyvoje nustatytų įpareigojimų įvykdymui užtikrinti.“

B. Vokietijos teisė

22. Direktyva 2001/86 į Vokietijos teisę buvo perkelta 2004 m. gruodžio 22 d. *Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft* (Įstatymas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus Europos bendrovėje)¹³.

23. Šio įstatymo 18 straipsnio „Derybų atnaujinimas“ 3 dalyje numatyta:

„Jei planuojami SE struktūriniai pokyčiai, dėl kurių gali būti sumažintos darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus teisės, derybos dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus teisių vyksta SE vadovybės ar SE darbo tarybos iniciatyva. Vietoj [SDO], kuris turi būti sukurtas naujai, derybas su SE vadovybe bendru sutarimu gali vesti SE darbo taryba kartu su darbuotojų, kuriems turi įtakos numatomas struktūrinis pakeitimas ir kuriems iki tol nebuvo atstovaujama SE darbo tarybos, atstovais. Jei per šias derybas nepasiekama susitarimo, taikomi 22–33 straipsniai dėl SE darbo tarybos pagal įstatymą ir 34–38 straipsniai dėl bendro valdymo pagal įstatymą.“

24. Šio įstatymo 43 straipsnyje nustatyta:

„SE negali būti piktnaudžiaujama siekiant panaikinti darbuotojų teises dalyvauti priimant sprendimus arba jų nesuteikti. Piktnaudžiavimo prielaida taikoma, jei, neįvykdžius procedūros pagal 18 straipsnio 3 dalį, struktūriniai pakeitimai, dėl kurių iš darbuotojų atimamos arba jiems nesuteikiamos teisės dalyvauti priimant sprendimus, įvyksta per vienus metus nuo SE įsteigimo.“

III. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės ir prejudiciniai klausimai

25. 2013 m. kovo 28 d. bendrovė *O Holding SE*, kurią pagal Reglamento Nr. 2157/2001 2 straipsnio 2 dalį įsteigė *O Ltd* ir *O GmbH* – dvi bendrovės, kuriose nėra darbuotojų, kurios neturi patronuojamųjų bendrovių su darbuotojais ir kurios yra įsteigtos atitinkamai Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje – buvo įregistruota Anglijos ir Velso registre neįvykus Direktyvos 2001/86 3–7 straipsniuose numatytoms deryboms dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus.

26. Kitą dieną, 2013 m. kovo 29 d., *O Holding SE* tapo bendrovės *O Holding GmbH*, kurios registruota buveinė yra Hamburge (Vokietija) ir kurios stebėtojų tarybą sudaro trečdalis darbuotojų atstovų, vienintele akcininke. 2013 m. birželio 14 d. *O Holding SE* nusprendė persitvarkyti į komanditinę ūkinę bendriją, pavadintą *O KG*; jos formos pakeitimas registre buvo įregistruotas 2013 m. rugsėjo 2 d. ir nuo tos dienos bendras valdymas stebėtojų taryboje nebebuvo taikomas.

¹³ BGBl. 2004 I, p. 3675.

27. Nors *O KG* samdo apie 816 darbuotojų ir turi patronuojamųjų bendrovių keliose valstybėse narėse, kuriose iš viso dirba apie 2200 darbuotojų, jos narės (komanditorė *O Holding SE* ir tikroji narė *O Management SE*, įregistruota Hamburge, kurios vienintelė akcininkė yra *O Holding SE*), nėra įdarbinusios nė vieno darbuotojo.

28. Nuo 2017 m. spalio 4 d. *O Holding SE* perkėlė savo registruotą buveinę į Hamburgą.

29. *O KG* grupės darbo taryba, manydama, kad *O Holding SE* valdyba turėjo *a posteriori* įgyvendinti SDO, nes turėjo patronuojamųjų bendrovių, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2001/86 2 straipsnio c punktą, kurios samdė darbuotojus keliose valstybėse narėse, pradėjo teismo procesą pagal darbo teisę. *O Holding SE* vadovybė nesutiko su šiuo reikalavimu.

30. *Arbeitsgericht Hamburg* (Hamburgo darbo teismas, Vokietija) atmetė *O KG Group* darbo tarybos reikalavimą, *Landesarbeitsgericht Hamburg* (Hamburgo aukštesnysis darbo teismas, Vokietija) patvirtino šį atmetimą, todėl kreiptasi į *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą.

31. Siekdamas išspręsti šį ginčą šis teismas prašo išaiškinti Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalį, siejamą su Direktyvos 2001/86 3–7 straipsniais. Jis pažymi, kad šiose nuostatose aiškiai nenumatyta, jog derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus procedūra, jei ji nebuvo atlikta iš anksto, turi būti įvykdyta *a posteriori*. Vis dėlto jis mano, kad, kaip matyti, be kita ko, iš minėto reglamento 1 ir 2 konstatuojamųjų dalių, šis reglamentas ir ši direktyva grindžiami principu, jog dalyvaujančios bendrovės arba jų patronuojamosios bendrovės vykdo ekonominę veiklą, lemiančią darbuotojų įdarbinimą, todėl, kai tik SE įsteigiama ir prieš ją įregistruojant, galima pradėti tokią derybų procedūrą. Taigi šis teismas klausia, ar, įregistravus SE, kurios nė viena iš dalyvaujančių ar patronuojamųjų bendrovių nesamdo darbuotojų, siekiant minėtos direktyvos 3–7 straipsniuose nustatyto tikslo gali būti reikalaujama *a posteriori* įvykdyti derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus procedūrą, kai SE tampa įmone, kontroliuojančia patronuojamąsias bendroves, samdančias darbuotojus keliose valstybėse narėse.

32. Atsižvelgdamas į tai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad tokia pareiga galėtų būti nustatyta bent jau pagal Direktyvos 2001/86 11 straipsnį, jei, kaip pagrindinėje byloje, SE įregistravimą ir patronuojamųjų bendrovių įsigijimą sieja glaudus laiko ryšys, nes ši aplinkybė gali versti daryti prielaidą, kad egzistuoja piktnaudžiaujamas susitarimas, kuriuo siekiama atimti iš darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus teises arba jiems jų nesuteikti.

33. Jeigu būtų nustatyta pareiga *a posteriori* įgyvendinti derybų dėl darbuotojų dalyvavimo procedūrą, kiltų klausimų, ar jai taikomas laiko apribojimas ir ar jos įgyvendinimui taikoma valstybės narės, kurioje šiuo metu yra SE registruota buveinė, ar valstybės narės, kurioje ji buvo pirmą kartą įregistruota, teisė, atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamu atveju pastaroji valstybė išstojo iš Sąjungos po to, kai SE registruota buveinė buvo perkelta į Vokietiją.

34. Šiomis aplinkybėmis *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Reglamento [Nr. 2157/2001] 12 straipsnio 2 dalį, siejamą su Direktyvos [2001/86] 3–7 straipsniais, reikia aiškinti taip, kad kai darbuotojų neturinčios dalyvaujančios bendrovės, kurios neturi patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai (vadinamosios „darbuotojų neturinčios SE“), įsteigia kontroliuojančiąją SE ir ją įregistruoja valstybės narės

registre, prieš tai neįgyvendinusios derybų procedūros dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus SE pagal šią direktyvą, ši derybų procedūra turi būti įgyvendinama vėliau, kai SE tampa keliose <...> valstybėse narėse esančių patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai, valdančiąja įmone?

2. Ar tokiu atveju derybų procedūra gali ir turi būti įgyvendinama *a posteriori* be jokių apribojimų laiko atžvilgiu?
 3. Ar pagal Direktyvos [2001/86] 6 straipsnį draudžiama taikyti valstybės narės, kurioje šiuo metu yra įsteigta registruota SE buveinė, teisę įgyvendinant derybų procedūrą *a posteriori*, jeigu „darbuotojų neturinti SE“ buvo įregistruota kitos valstybės narės registre prieš tai neįgyvendinus tokios procedūros ir dar prieš perkeldama registruotą buveinę tapo keliose <...> valstybėse narėse įsteigtų patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai, valdančiąja įmone?
 4. Jeigu Teisingumo Teismas į trečiąjį klausimą atsakytų teigiamai, ar tai taikoma ir tuo atveju, jei valstybė, kurioje ši „darbuotojų neturinti SE“ buvo pirmą kartą įregistruota, po jos registruotos buveinės perkėlimo išstojo iš <...> Sąjungos, ir šios valstybės teisės aktuose nebeliko nuostatų dėl derybų procedūros dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus SE įgyvendinimo?“
35. Rašytines pastabas pateikė Vokietijos vyriausybė ir Europos Komisija.
36. 2023 m. rugsėjo 28 d. įvykusiame posėdyje *O KG* grupės darbo taryba, *O Holding SE* valdyba, Vokietijos ir Liuksemburgo vyriausybės bei Komisija pateikė savo žodines pastabas ir žodžiu atsakė į Teisingumo Teismo klausimus.

IV. Analizė

37. SE steigimui taikomi keli pagrindiniai principai.
38. Visų pirma, SE galima įsteigti tik keturiais būdais: sujungiant, įsteigiant kontroliuojančiąją SE, įsteigiant patronuojamąją SE arba pertvarkant akcinę bendrovę į SE¹⁴.
39. Antra, SE veikla reglamentuojama:
- Reglamentu Nr. 2157/2001;
 - šiame reglamente aiškiai apibrėžtais atvejais – jos įstatų nuostatomis; arba
 - šiame reglamente (visiškai arba iš dalies) nereguliuojamais klausimais – įstatymų nuostatomis, valstybių narių priimtomis įgyvendinant Sąjungos teisės priemones, susijusias būtent su SE; valstybės narės, kurioje SE yra įregistruota, teisės nuostatomis, taikomomis akcinėms bendrovėms, ir SE įstatų nuostatomis – tokiomis pat sąlygomis, kaip valstybės narės, kurioje SE yra įregistruota, akcinėms bendrovėms¹⁵.

¹⁴ Žr. Reglamento Nr. 2157/2001 2 straipsnį.

¹⁵ Žr. Reglamento Nr. 2157/2001 9 straipsnio 1 dalį.

40. Trečia, SE negali būti registruojama tol, kol pagal Direktyvos 2001/86 4 straipsnio nuostatas nėra sudarytas susitarimas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sąlygų, jei SDO nusprendė remtis valstybėse narėse, kuriose SE samdo darbuotojus, galiojančiomis taisyklėmis arba jei pasibaigus Direktyvos 2001/86 5 straipsnyje numatytam derybų laikotarpiui nesudaromas joks susitarimas¹⁶.

41. Kiek tai susiję su darbuotojų dalyvavimu, kuris apibrėžiamas kaip darbuotojams ir (arba) darbuotojų atstovams atstovaujancio organo dalyvavimas bendrovės reikalų sprendime¹⁷, tai buvo vienas iš esminių punktų derybose dėl SE steigimo nuostatų projekto, dėl kurių, kaip priminta pirma, derybų rezultatai buvo užblokuoti¹⁸. Kartu su principu, pagal kurį turi būti užtikrinamas aukštas esamų dalyvavimo priimant sprendimus teisių apsaugos standartas, principas „prieš ir po“ buvo lemiamas ir juo remiantis pavyko sėkmingai užbaigti šias derybas. Šiam principui pritarė ir dalyvavimo apsaugos šalininkai, nes jis leido išlaikyti aukštą darbuotojų dalyvavimo lygį, ir su šia sistema nesusipažinusios valstybės narės, kurios ją laikė priemone pritraukti bendrovių buveines į savo teritoriją¹⁹.

42. Vis dėlto „prieš ir po“ principas taikomas tik dalyvaujančioms bendrovėms ir leidžia apsaugoti tose bendrovėse taikomas dalyvavimo priimant sprendimus teises²⁰.

43. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės prašo Teisingumo Teismo atsakyti, ar derybos dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus tvarkos gali būti pradėtos *a posteriori*, t. y. įregistravus kontroliuojančiąją SE, įsteigtą bendrovių, kurios šio įregistravimo metu neturėjo darbuotojų.

44. Visų pirma reikia pažymėti, kad, priešingai, nei galima suprasti iš šio klausimo formuluotės, tai, ar kontroliuojančioji SE turi patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai, neturi jokios įtakos pareigos įsteigti SDO ir pradėti derybas *ab initio* dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus atsiradimui. Direktyvos 2001/86 2 straipsnio b punkte ir 3 straipsnio 1 dalyje kalbama tik apie bendroves, tiesiogiai dalyvaujančias steigiant SE, todėl atsižvelgiama tik į tose bendrovėse darbuotojų įgytas teises dalyvauti priimant sprendimus. Vis dėlto sudarant SDO²¹ ir rengiant susitarimą²² atsižvelgiama į atitinkamas patronuojamąsias įmones ir padalinius²³.

45. Nors pagal Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalį SE įregistravimas priklauso nuo SDO vykstančių derybų, praktiškai būna atvejų, kai ji įregistruojama nesukūrus SDO ir nesurengus derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sąlygų, nes būna neįmanoma to padaryti.

¹⁶ Žr. Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalį.

¹⁷ Žr. Direktyvos 2001/86 2 straipsnio k punktą.

¹⁸ Žr. šios išvados 3 punktą.

¹⁹ Žr. Sick, S., „Worker participation in SEs – a workable, albeit affect compromise“, in Cremers, J., Stollt, M., ir Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, The European Trade Union Institute, Brussels, 2013, p. 93-106, ypač p. 96 ir 97.

²⁰ Žr. Direktyvos 2001/86 3, 7 ir 18 konstatuojamąsias dalis.

²¹ Žr. Direktyvos 2001/86 3 straipsnio 2 dalį.

²² Žr. Direktyvos 2001/86 4 straipsnio 2 dalies b punktą.

²³ Žr. 2002 m. spalio 2 d. ekspertų grupės, sudarytos iš nacionalinių ekspertų ir socialinių atašė, kurią Komisija įsteigė kaip forumą diskusijoms dėl Direktyvos 2001/86 perkėlimo į nacionalinę teisę tvarkos (toliau – SE ekspertų grupė), darbo dokumentą Nr. 6 „„Dalyvaujančių bendrovių“ apibrėžtis – 2 straipsnio b punktas“, p. 30 ir 31.

46. Taip būna tuo atveju, kai SE įsteigiama kontroliuojančiosios bendrovės forma, kai jos įsteigimą skatinančiose bendrovėse nedarba nė vienas darbuotojas. Tokia pati prielaida daroma tuo atveju, kai darbuotojų neturinčios bendrovės įsteigia SE formos patronuojamąją bendrovę²⁴. Tokiais atvejais, dalyvaujančiose bendrovėse nesant darbuotojų, SDO negali būti įsteigtas pagal Direktyvoje 2001/86 numatytą tvarką.

47. Klausimas, ar galima įregistruoti SE, kuri neatitinka Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalies, buvo pateiktas Vokietijos teismams. Remdamasis teleologiniu šios nuostatos aiškinimu, *Oberlandesgericht Düsseldorf* (Diuseldorfo aukštesnysis apygardos teismas, Vokietija)²⁵ pritarė tokios SE įregistravimui, nepaisydamas profesinių sąjungų prieštaravimo²⁶.

48. SE, įregistruotų be *ab initio* derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, atsirado įvairiose valstybėse narėse (ypač Vokietijoje ir Čekijoje, kur jų yra daug)²⁷.

49. Šis pritarimas, prieštaraujantis Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalies nuostatai, Vokietijos vyriausybės teigimu, buvo pateisinamas teleologiniu šios nuostatos aiškinimu siekiant sudaryti sąlygas naudotis ekonominėmis laisvėmis bendrojoje rinkoje, o tai nebūtinai reiškia savų darbuotojų įdarbinimą. Be to, buvo pripažinta ne tik tai, kad, nesant dalyvaujančių bendrovių darbuotojų, SDO negalėjo būti įsteigtas, bet ir tai, kad saugotinių darbuotojų teisių nebuvo, todėl „prieš ir po“ principas negalėjo būti taikomas. Įpareigojimas vykdyti tokias derybas būtų prilygęs draudimui tokiais atvejais steigti SE. Komisija savo pastabose paaiškino, kad tokia registracija be išankstinių derybų galėtų būti grindžiama Reglamento Nr. 2157/2001 taisyklėmis, kuriose nurodyta, kad tais klausimais, kurių nereglamentuoja šis reglamentas, taikoma valstybės narės akcinėms bendrovėms taikoma nacionalinė teisė, todėl, jei pagal tą nacionalinę teisę leidžiama steigti akcines bendroves be darbuotojų, tai turėtų būti leidžiama steigti ir SE²⁸.

50. Vadinas, neginčijama, kad šiuo Teisingumo Teismo nagrinėjamu atveju SE gali būti įregistruota be darbuotojų²⁹.

51. Taigi kyla klausimas dėl galimybės *a posteriori* pradėti derybas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus.

52. Direktyvoje 2001/86 numatyta, kad, remiantis jos 3 straipsnio 6 dalies ketvirta pastraipa, tokios derybos po įregistravimo gali vykti tik raštu paprašius ne mažiau kaip 10 % SE, jos patronuojamųjų bendrovių ir padalinių darbuotojų arba jų atstovų, ir ne anksčiau kaip praėjus dvejiems metams nuo SDO sprendimo nepradėti arba nutraukti ankstesnes derybas priėmimo dienos, išskyrus atvejus, kai šalys pasiekia geresnį susitarimą dėl pakartotinių derybų datos. Taigi aiškiai matyti, kad derybos *a posteriori* gali vykti tik tuo atveju, jei SDO buvo sudarytas *ab initio* ir tai yra pakartotinės derybos. Šios direktyvos priede taip pat numatyta, kad, jei taikomos standartinės taisyklės, derybos turi vykti praėjus ketveriems metams nuo atstovaujamojo organo įsteigimo³⁰.

²⁴ Žr. Stollt, M., ir Kelemen, M., „A big hit or a flop? A decade of facts and figures on the European Company (SE)“, in Cremers, J., Stollt, M., ir Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, op. cit., p. 25–47, ypač p. 45 ir 46.

²⁵ Žr. 2009 m. kovo 30 d. I-3 Wx 248/08.

²⁶ Žr. Köstler, R., „SEs in Germany“, in Cremers, J., Stollt, M., ir Vitols, S., *A decade of experience with the European Company*, op. cit. p. 123–131, ypač p. 128 ir 129.

²⁷ Žr. Stollt, M., ir Wolters, E., *Implication des travailleurs dans la Société européenne (SE) – Guide pour les acteurs de terrain*, The European Trade Union Institute, Briuselis, 2013, p. 93.

²⁸ Žr. Reglamento (EB) Nr. 2157/2001 9 straipsnio 1 dalies c punkto ii papunktį.

²⁹ Taip būtų ir tuo atveju, jei patronuojamąją SE įsteigtų darbuotojų neturinčios dalyvaujančios bendrovės.

³⁰ Žr. Direktyvos 2001/86 priedo 1 dalies g punktą.

53. Direktyvos 2001/86 18 konstatuojamojoje dalyje teigiama, pirma, kad atsižvelgiant į darbuotojų teises, galiojusias prieš įsteigiant SE, jiems turėtų būti suteiktos teisės dalyvauti priimant sprendimus SE („prieš“ ir „po“ principas) ir, antra, kad šis požiūris turėtų būti taikomas ne tik steigiant naują SE, bet ir veikiančios SE struktūriniais pokyčiams ir jų proceso paveiktoms bendrovėms. Taigi šios konstatuojamosios dalies nepakanka, kad būtų galima *a posteriori* pagrįsti teisę į derybas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, jei SDO nebuvo įsteigtas *ab initio*.

54. Iš tikrųjų, priešingai, nei teigia Vokietijos ir Liuksemburgo vyriausybės, galimybės pradėti derybas *a posteriori* nebuvimą lėmė ne rengiant Direktyvą 2001/86 padaryta klaida, o sąmoningas Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimas, kylantis iš „prieš ir po“ principu pagrįsto kompromiso.

55. Galima pateikti kelis argumentus šiuo klausimu. Pirma, *Davignon* ataskaitoje, kuria remtasi pastarosiose derybose dėl Reglamento Nr. 2157/2001 ir Direktyvos 2001/86, aiškiai rekomenduojama, siekiant užtikrinti nuspėjamumą akcininkams ir darbuotojams, kaip ir SE veiklos stabilumą, derybas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus surengti iki jos įregistravimo³¹. Antra, Europos Parlamentas buvo pasiūlęs 7a konstatuojamąją dalį, kurioje buvo aiškiai numatytos *a posteriori* derybos, tačiau ji buvo atmesta³² ir pasirinkta daug neaiškesnė Direktyvos 2001/86 18 konstatuojamosios dalies formulė.

56. Šis Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimas taip pat buvo aiškiai matomas rengiant Europos kooperacinės bendrovės statutą ir Direktyvą 2003/72/EB³³ dėl darbuotojų dalyvavimo tokioje bendrovėje, nes aiškiai numatytos derybos dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus *a posteriori*, kai bent dviejuose valstybėse narėse viršijama 50 darbuotojų riba³⁴. Taigi tokiu atveju derybos tarp valstybių narių leido sukurti pareigą vesti derybas *a posteriori*, nors ir susijusias su ribos peržengimu, bet tai nebuvo numatyta SE taikytinuose teisės aktuose.

57. Be to, sunkumus, susijusius su SE, kuriose nėra darbuotojų, dar 2003 m. įvardijo ne tik SE ekspertų grupė³⁵, bet ir nepriklausomų ekspertų grupė, kuriai Komisija pavedė atlikti Direktyvos 2001/86 peržiūrą, kaip numatyta tos direktyvos 15 straipsnyje³⁶.

58. Taigi Komisija savo ataskaitą ir pranešimą dėl Reglamento Nr. 2157/2001 taikymo ir Direktyvos 2001/86 peržiūros parengė būdama puikiai susipažinusi su šiuo sunkumu. Ataskaitoje, iškėlusį neveikiančių SE suaktyvinimo klausimą³⁷, Komisija nurodė, kad „[s]varstant klausimą dėl SE statuto pakeitimų siekiant spręsti įvairių suinteresuotųjų šalių nurodytas praktines problemas reikės atsižvelgti į tai, kad SE statusas yra subtilus kompromisas, priimtas po ilgų derybų. Šiuo metu Komisija svarsto galimus SE statuto pakeitimus, siekdama 2012 m., jei reikės, pateikti pasiūlymus³⁸“. Komunikate, taip pat pripažinusi, kad Direktyvoje 2001/86 nėra

³¹ Žr. *Davignon* ataskaitos 50 ir 69 punktus, taip pat 2003 m. birželio 23 d. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19 „Netinkamas tvarkos taikymas“ – 11 straipsnis“ (toliau – SE ekspertų grupės darbo dokumentas Nr. 19), p. 125 ir 126.

³² Žr. 2001 m. birželio 21 d. Europos Parlamento pranešimą dėl Tarybos direktyvos, papildančios Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, projekto (A5-0231/2001), p. 7.

³³ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva, papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo (OL L 207, 2003, p. 25; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 338).

³⁴ Žr. Direktyvos 2003/72 8 straipsnio 3 dalį.

³⁵ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 124.

³⁶ Žr. Valdės Dal-Ré, F., *Studies on the implementation of Labour Law Directives in the enlarged European Union, Directive 2001/86/EC supplementing the European Company with regard to the involvement of employees, Synthesis report*, p. 101 ir 102.

³⁷ Žr. 2010 m. lapkričio 17 d. Komisijos ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto taikymo (COM(2010) 676 *final*), p. 9.

³⁸ Žr. šios išvados 37 išnašoje nurodytą ataskaitą, p. 11.

nuostatų dėl SE, įsteigtų be darbuotojų³⁹, Komisija pripažino, kad buvo nustačiusi sunkumų, bet, kadangi Reglamento Nr. 2157/2001 ir Direktyvos 2001/86 priėmimas buvo subtilaus kompromiso, pasiekto po 30 metų trukusių derybų, rezultatas, jų persvarstymo pagrįstumą ji išnagrinės tuo pačiu metu, kai 2009 m. vyks šio reglamento peržiūra⁴⁰.

59. Be to, šis klausimas buvo išsamiau išnagrinėtas, labiau nutolus nuo Direktyvos 2001/86 perkėlimo į nacionalinę teisę datos, knygoje, skirtoje dešimčiai SE metų⁴¹.

60. Vienoje 2021 m. rezoliucijoje Parlamentas paragino Komisiją atlikti būtinus SE ir Europos kooperatinių bendrovių reguliavimo sistemų bei, remiantis Komisijos vertinimu, kurią ji atliks deramu laiku, – Bendrovių teisės dokumentų rinkinio patobulinimus ir juos iš dalies pakeisti, kad būtų nustatytos būtiniausios ES nuostatos, reglamentuojančios darbuotojų dalyvavimą ir atstovavimą stebėtojų tarybose, įskaitant nuostatas dėl lyčių lygybės⁴².

61. Nepaisant to, kad nuo 2003 m. iki 2021 m. kilo sunkumų, susijusių su SE steigimu ir gyvavimu, ypač susijusių su SE įsteigimu neįsteigus SDO, Komisija niekada nesiūlė jokių Reglamento Nr. 2157/2001 ar Direktyvos 2001/86 pakeitimų, kad ištaisytų padėtį. Komisija ne tik niekada nesiūlė jokių šios srities pakeitimų, bet ir kiti jos pasiūlymai dėl bendrovių teisės tekstų, turinčių įtakos darbuotojų dalyvavimui priimant sprendimus ar įtraukimui į struktūrą ir profesinių sąjungų vaidmeniui rengimo procese, nebuvo sėkmingi (2008 m. pateiktas ir 2014 m. atsiimtas ribotos atsakomybės Europos privačiosios bendrovės projektas, 2014 m. pateiktas ir 2018 m. atsiimtas vienanarės privačios ribotos atsakomybės bendrovės projektas⁴³).

62. Taigi šiame svarstymo etape man atrodo aišku, kad taisyklės dėl derybų dėl darbuotojų dalyvavimo *a posteriori* tuo atveju, kai SE įsteigta be SDO, nebuvimą lėmė sąmoningas Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimas, net jei šį darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus nebuvimą sistemos šalininkai gali vertinti kaip darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sistemos spragą.

63. Atsižvelgiant į tai, Direktyvos 2001/86 18 konstatuojamoji dalis turi būti suprantama kaip susijusi su SE, įsteigtos su SDO, struktūrinių pokyčių prielaidomis: tai juo labiau logiška dėl to, kad jos formuluotėje daroma nuoroda į „tokį požiūrį“, t. y. į ankstesniame sakinyje įtvirtintą „prieš ir po“ principą, kuris reiškia teisių, kurias reikia išsaugoti nepakitusias, buvimą. Taigi šia konstatuojamąja dalimi siekiama iš tikrųjų išaiškinti pirmenybės deryboms šioje srityje principą, kurį iliustruoja tai, kad pirminiame susitarime dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus turi būti nustatyta susitarimo įsigaliojimo data, jo galiojimo trukmė, pakartotinio susitarimo svarstymo atvejai ir tvarka⁴⁴.

64. Taip ją suprato ir SE ekspertų grupės (dalyvavusios derybose dėl Direktyvos 2001/86 ir atsakingos už ataskaitas, skirtas palengvinti jos perkėlimą į nacionalinę teisę, parengimą) nacionaliniai ekspertai ir patarėjai socialiniais klausimais, nes jie nurodė, kad ne tik šios

³⁹ Žr. 2008 m. rugsėjo 30 d. Komisijos komunikatą dėl 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyvos 2001/86/EB, papildančios Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, persvarstymo (COM(2008) 591 final), p. 7.

⁴⁰ Žr. šios išvados 39 išnašoje nurodytą komunikatą, p. 9.

⁴¹ Žr. Cremers, J., Stollt, M., ir Vitols, S., *A decade of experience with the European Company, op. cit.*, ypač 1, 4 ir 6 skyriai (atitinkamai žr. šios išvados 24, 19 ir 26 išnašas).

⁴² Žr. 2021 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento rezoliuciją „Demokratija darbe: Europos darbuotojų dalyvavimo teisių sistema ir Europos darbo tarybos direktyvos peržiūra“(2021/2005(INI)), 6 ir 10 punktai.

⁴³ Europos Parlamento faktų apie Europos Sąjungą suvestinę, pavadintą „Bendrovių teisė“, kurią galima rasti šiuo interneto adresu: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/le-droit-des-societes>.

⁴⁴ Žr. Direktyvos 2001/86 4 straipsnio 2 dalies h punktą.

direktyvos standartinės taisyklės, kuriose netiesiogiai ir iš dalies aptariamas šis klausimas⁴⁵, bet ir šios direktyvos taisyklės buvo skirtos taikyti tik prieš pat SE įsteigimą ir jos įsteigimo metu, todėl suinteresuotosioms šalims gali prireikti tos pačios direktyvos taisyklės, kurios visų pirma skirtos darbuotojų dalyvavimo sistemoms apsaugoti, taikyti dinamiškai, o ne tik SE įsteigimo metu. Jie priduria, kad Direktyvos 94/45/EB⁴⁶ taikymo patirtis rodo, jog šie sunkumai dažniausiai išsprendžiami susitarimu. Jie daro išvadą, kad, kadangi Direktyvoje 2001/86 nenuveita toliau, atrodo, kad pokyčių, įvykstančių ne piktnaudžiavimo atvejais, problemą galima išspręsti paprasčiausia išsamia nuoroda į vėlesnių struktūrinių pokyčių hipotezes nacionalinės teisės nuostatose, kuriomis į nacionalinę teisę perkeltos šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies nuostatos dėl susitarimo turinio, siekiant įspėti šalis apie šių pokyčių realumą⁴⁷.

65. Taigi SE ekspertų grupė nenumato jokios kitos valstybių narių diskrecijos šiuo klausimu.

66. Vis dėlto šie ekspertai aiškiai nurodė, kad derybos dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus *a posteriori* gali būti veiksminga sankcija, kai piktnaudžiavimo pasinaudojant SE atveju siekiama atimti iš darbuotojų teisę dalyvauti priimant sprendimus, ir kad ši sankcija netgi turi pranašumą dėl to, kad gali tapti vieningu atsaku valstybėse narėse⁴⁸. Iš tikrųjų Direktyvos 2001/86 11 straipsnyje nurodyta, kad valstybės narės imasi tam tikrų Sąjungos teisę atitinkančių priemonių, neleidžiančių netinkamai naudotis SE, kai siekiama atimti iš darbuotojų teisę dalyvauti priimant sprendimus arba neleisti jomis pasinaudoti.

67. Ekspertai savo pastabas iliustravo situacijų pavyzdžiais, kai gali būti piktnaudžiuojama ne tik tuo atveju, kai nedalyvaujanti SE įsteigiama per nedalyvaujančias patronuojamąsias įmones, o vėliau ši SE perima visų patronuojamųjų įmonių, kurioms taikomas arba netaikomas dalyvavimo režimas, kontrolę, bet ir tuo atveju, kai SE įsteigiama pertvarkymo būdu valstybėje narėje, kurioje nenustatyta dalyvavimo priimant sprendimus tvarka, o po to registruota buveinė perkeliama į valstybę narę, kurioje tokia tvarka nustatyta, arba tuo atveju, kai SE įsteigiama nepasiekus ribų, nuo kurių pradeda taikyti dalyvavimo tvarka⁴⁹.

68. Bendras šių pavyzdžių aspektas yra SE steigimas be išankstinių derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus SDO, nes šios SE įsteigiamos bendrovių, kurioms dalyvavimo reikalavimas netaikomas, pagrindu. Taigi akivaizdu, kad SE ekspertų grupė, viena vertus, turėjo omenyje prielaidas, kad SE gali būti steigiamas be išankstinių derybų ir pagal nutylėjimą netaikant standartinių taisyklių ir, kita vertus, *a posteriori* teises derybas numatė tik piktnaudžiavimo atveju, bet ne struktūrinių pokyčių atveju.

69. Ši ekspertų grupė, tęsdama savo svarstymus, pasiūlė formuluotę, pagal kurią nacionalinėje teisėje būtų galima pasirinkti nuostatą dėl kovos su piktnaudžiavimu⁵⁰, grindžiamą mintimi, kad derybos turėtų vykti šios išvados 67 punkte nurodytais atvejais, kai piktnaudžiavimas įrodomas pagal bendrąsias taisykles, o paprasta piktnaudžiavimo prielaida gali būti taikoma, jei pakeitimai įvyktų per trumpą laikotarpį (pavyzdžiui, vienus metus) po SE įregistravimo⁵¹. Ji patikslino, kad idealus sprendimas būtų turėti nuostatą, kurioje tokiais atvejais būtų numatytos pakartotinės

⁴⁵ Žr. Direktyvos 2001/86 4 straipsnio 2 dalies h punktą ir priedo 1 dalies g punktą.

⁴⁶ 1994 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva dėl Europos darbų tarybos steigimo arba Bendrijos mastu veikiančių įmonių ir Bendrijos mastu veikiančių įmonių grupių darbuotojų informavimo bei konsultavimo su jais tvarkos nustatymo (OL L 254, 1994, p. 64, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 232).

⁴⁷ Žr. 2003 m. birželio 23 d. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 17 „Susitarimo turinys – 4 straipsnis“, p. 113 ir 114.

⁴⁸ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 124–126.

⁴⁹ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 124.

⁵⁰ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 126 ir 127.

⁵¹ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 125.

derybos, o nepasisiskus būtų taikomos dalyvavimo standartinės taisyklės, išdėstytos Direktyvos 2001/86 priede⁵². Dėl to šios direktyvos 3–7 straipsniai turėtų būti taikomi *mutatis mutandis*, o nuorodos į SE įregistravimo momentą turėtų būti pakeistos nuorodomis į derybų žlugimo momentą⁵³.

70. Bet kuriuo atveju vien registruotos buveinės perkėlimas arba nacionalinės teisės nuostatos, leidžiančios panaikinti darbuotojų dalyvavimą priimant sprendimus SE patronuojamojoje įmonėje, kuriai ir toliau taikoma ši nacionalinė teisė, taikymas savaime negali būti laikomas piktnaudžiavimu, nes priešingu atveju būtų suabejota Reglamento Nr. 2157/2001 ir Direktyvos 2001/86 veiksmingumu, tačiau tai turi įvertinti nacionalinis teismas.

71. Apibendrinant galima teigti, kad derybų dėl šio reglamento ir direktyvos rezultatai gali atrodyti neišsamūs, tačiau iš tikrųjų valstybės narės siekė, kad registruojant SE būtų taikomas „prieš ir po“ principas, todėl darbuotojų teisių dalyvauti priimant sprendimus išplėtimas remiantis jurisprudencija man neatrodo įmanomas, nes tai sukeltų abejonių dėl šiose derybose sunkiai pasiektos pusiausvyros. Jei *a posteriori* vykdomų derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus taikymo sritis būtų išplėsta ir apimtų ne vien piktnaudžiavimo atvejus, jos pakenktų bendrovės veiklos stabilumui, kurio taip pat siekiama reglamentavimu⁵⁴, nes įmonių pertvarkymo į SE atvejais jos galėtų vykdyti dar neperžengus nacionalinėje teisėje nustatytos dalyvavimą priimant sprendimus lemiančios ribos arba kiekvieną kartą, kai dėl patronuojamųjų įmonių pardavimo ar įsigijimo keičiasi darbuotojų ratas.

72. Atsižvelgdamas į visas šias priežastis, siūlau Teisingumo Teismui į pirmąjį prejudicinį klausimą atsakyti, kad Reglamento Nr. 2157/2001 12 straipsnio 2 dalį, siejamą su Direktyvos 2001/86 3–7 straipsniais, reikia aiškinti taip, kad, įregistravus kontroliuojančiąją SE, įsteigtą dalyvaujančių bendrovių, kurios neturi darbuotojų, be išankstinių derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, nereikalaujama pradėti tokių derybų vien dėl to, kad ši kontroliuojančioji SE tampa keliose Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtų patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai, valdančiąja įmone.

73. Atsižvelgiant į šį atsakymą, man neatrodo būtina, kad Teisingumo Teismas atsakytų į kitus prejudicinius klausimus.

V. Išvada

74. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto 12 straipsnio 2 dalis, siejama su 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyvos 2001/86/EB, papildančios Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, 3–7 straipsniais,

⁵² Žr. Direktyvos 2001/86 priedo 3 dalį.

⁵³ Žr. SE ekspertų grupės darbo dokumentą Nr. 19, p. 127.

⁵⁴ Žr. Davignon ataskaitos 50 punktą, cituojamą SE ekspertų grupės darbo dokumente Nr. 19, p. 126.

turi būti aiškinama taip:

įregistravus kontroliuojančiąją Europos bendrovę (SE), įsteigtą dalyvaujančių bendrovių, kurios neįdarbina darbuotojų, be išankstinių derybų dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, nereikalaujama pradėti tokių derybų vien dėl to, kad ši kontroliuojančioji SE tampa keliuose Europos Sąjungos valstybėse narėse įsteigtų patronuojamųjų bendrovių, kuriose dirba darbuotojai, valdančiąja įmone.